

TÜRKÇEDEKİ ÇOKLUK EKLERİ ÜZERİNE

Hamza Zülfikar

- Yıl 1940. Tahsin Banguoğlu hocamız *Ana Hatlarile Türk Grameri* adlı çalışmasını yayımladığında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde doçenttir. Bu eserinde *müfret* ve *cemi* terimlerini kullanmış. Bu iki terim daha sonra *tekil*, *çoğul*; 1980 sonrası *teklik*, *çokluk* biçimini aldı. Türk Dil Kurumunca bu son iki terim benimsendi. O tarihten sonra *teklik*, *çokluk* terimleri kullanılmaya başlandı.

Konumuzla ilgili bu iki terimi dile getirdikten sonra *çokluk* kavramına dönelim. *-ler (-lar)* çokluk eki üzerinde daha önce de durmuş, bu ekin hangi görevlerde kullanıldığını açıklamaya çalışmışım. Konunun bir de yabancı eklerle ilgili boyutu vardı. Onlara söz konusu yazıda yer vermemişim. Burada onları dile getirmeme sebep; güney sınırlarımızda olup bitenlerin haber olarak verildiğinde sıkça kullanılan *mühimmatlar*, *harekâtlar* gibi kelimelerdir. Gazeteler de aynı kelimeleri kullanıyor (*Vatan* gazetesi, 8. sayfa; "... düzenlenen hava harekâtlarında...", 8 Nisan 2019). Şimdi düşünüyorum da böyle bir gidişin, kullanımın önüne geçmeye çalışmak mümkün olacak mı? Çokluk kavramı taşıyanlara *-ler* eki getirmemek gibi bir tutum, bir dikkat oluşacak mı? Biraz zor görünüyor. Kendimizden pay biçelim; Türk diliyle meşgul olanlar da yeri geldiğinde çokluk ifade eden kelimeyi teklik anlamıyla kullanıyor.

Türkçede çokluk eki denildiğinde aklımıza ilk gelen *-lar (-ler)* eki dir. Bir yüz yıl geriye gittiğimizde çokluk kavramının başka eklerle karşılandığını görürüz. Bunlardan biri Arapça kökenli *-at* eki olup günümüzde bununla kullanılan kelimelerimizin sayısı

azımsanmayacak ölçüdedir. Gene çokluk ifade eden Arapça *memurin* (memurlar) örneğinde *-in* veya *hazırın* (toplantıda hazır bulunanlar) örneğinde olduğu gibi Arapça *-un*; Farsça *miran* örneğinde olduğu gibi *-an* eki, *-ha* eki Türkçede yüzlerce yıl kullanılagelmiştir.

Bunların dışında Türkçede *çokluk biçim* diye adlandırdığımız bir grup kelime daha var ki bunların sayısı çok daha fazladır. *Aksam, afat, esnaf, etraf, şüheda, şuara* gibi sayıları bini geçen bu kelimeler yüzyıllarca varlığını sürdürmüştür. Bunların bir bölümü tarihî, hukuki, edebî eserlerde birer terim olarak canlılığını bugüne kadar devam ettirmekte, ilgili dallarda korunmaktadır.

Konu olarak seçtiğim *-at* ekiyle yapılmış kelime sayısı, *Türkçe Sözlük*'te 200'den fazladır. Eskiden bunların sayısı çok daha fazlaydı. Bir kısmı *Türkçe Sözlük*'ün dışında kaldı. "Kaldı" diyorum çünkü Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*'ünün yeni baskılarını yaparken böyle bir tasarrufa gidilmişti.

Türkçe Sözlük'teki *tamirat, küsurat, ıslahat, imalat, maddiyat, tevdiat, mevduat* gibi *-at* ekiyle yapılmış kelimeleri kullanırken bunların çokluk ifade ettiğinin artık farkında değiliz. Örnek olarak *mevduat* "bankaya yatırılan para" anlamında bize teklik kavramı veriyor. Oysa kelime, *-at* ekiyle yapılmış çokluk bildiren bir söz. Bir yandan da güney sınırlarımızdan gelen haberleri televizyonda aktaran sunucunun *harekâtlar devam ediyor* sözünü yanlış bir kullanım olarak değerlendiriyoruz. Bu tür kelimelerin telaffuzunu yanlış bulurken "Eşyasını toplayıp gitti." yerine "Eşyalarını toplayıp gitti." derken bu söyleyişi yadırgamıyoruz. Kısaca *eşya* kelimesinin çokluk bildiren bir biçim olduğu üzerinde durulmuyor. *Evlât* kelimesine bakınız. "Evladım!" diye birine seslenirken karşıda bir tek kişi var. Birine "Allah evlatlarını bağışlasın." biçiminde bir iyi dilekte bulunduğumuzda bile çokluk ifade eden kelimeye *-ler* ekini ekleyebiliyoruz. Bu durum Türkçede çokluk konusunun *-lar (-ler)* ile sınırlı olarak algılanmasından kaynaklanıyor. Dildeki öteki çokluk ifadeleri ise toplumda söz konusu olmaktan çıkıyor.

Aslında *teşkilat, mahlukat, malumat, tahkikat* sözlerinin sonundaki *-at* ekinden dolayı kelimeler çokluk ifade eder. Ancak bunları kullanan kimselerin çokluk-teklik gibi bir kaygıları yoktur. Biz ise *teşkilatlar, mahlukatlar, malumatlar, tahkikatlar* biçimindeki kullanımı doğru bulmuyoruz. Öte yandan çokluk ifade eden *meşakkat*'i "çekilen güçlük, zorluk"; *malumat*'i "bilgi"; "öğüt" anlamında *nasihat*'i birer teklik biçim olarak algılıyoruz. Sözlükler de buna destek oluyor. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*; örnek olarak *müktesebat* maddesinde "Ar. mükteseb ve çoğulu *-at* ile müktesebat" biçiminde bir açıklama yaparken *nasihat* kelimesinde bu yola gitmiyor, bu sözlük maddesini *nasihat* (Ar. nasîhat) biçiminde vermiştir. Birçok ör-

nekte *-at* eki, bize *-lar (-ler)* ekinde duyduğumuz çokluğu çağrıştırmıyor. Teklik biçimlerinin *tamir, küsur, islah, imal, madde* çokluk biçimlerinin *tamirat, küsurat, ıslahat, imalat, maddiyat* olduğu üzerinde durulmuyor; teklik-çokluk kaygısı duymadan onlar taşıdıkları anlamlara göre kullanılıyor.

Günümüz dil bilgisi kitaplarında da bu ekten yapılmış kelimeler ele alınmıyor. Onların teklik mi çokluk mu oldukları kendi akışına bırakılmış. Böylece söz konusu ekler üzerinde öğretim kademelerinde bir bilgi verilmediğinden söz konusu ek, kelimenin bünyesinde bir yapım eki gibi değerlendirilmektedir.

Çok gerilere gitmeden Hüseyin Cahit'in *Türkçe Sarf ve Nahiv* (1908) adlı dil bilgisi kitabına baktığımızda söz konusu ettiğimiz yabancı kökenli çokluk ekleri ayrı bir bahis olarak ele alınmakta ve *-at* eki *cem'-i müennes* terimiyle adlandırılmaktadır. O günün öğrencileri kelimelerin dişisini (müennes), erkeğini (müzekker) bilmek zorundadır. *Muallim* (öğretmen) erkek, *muallime* (bayan öğretmen) dişidir. *-at* eki dişî kelimelere getirilir. Burada dişî bir kelime olan *muallime'*nin çokluk eki *-at* ile yapılır, o da *muallimat* biçimindedir. Günümüzün öğrencisi bu bakımdan şanslı sayılır; onlar, kelimelerin dişisi ve erkeği ile uğraşmaz. Ben de 1948 yılında okula başladığım yılda böyle bir konuyla karşı karşıya kalmamıştım.

Yukarıda söz konusu ettiğimiz dil bilgisi (Sarf ve Nahiv) kitaplarında ayrıca *erzak, emsal, esnaf* gibi kelimeler birer bahis olarak işlenir ve bunlar da *cem-i mükesser* ("kesirli çokluk") diye adlandırılır. Bu konu, bugün de üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı bölümleri dışında okullarımızın programlarında yoktur. Böylece çokluk ifade eden Arapça kökenli bu tür kelimelerin üzerinde kullanıcılar, bunların hangisinin çokluk hangisinin teklik ifade ettiğini düşünmüyor. Böyle bir tablo karşısında "*tatbikat, mukadderat, tebligat* kelimeleri çokluk ifade ediyor, bunlara *-lar* eki getirilmez" dememiz etkili olmuyor. Böyle bir değerlendirme yaparken çarenin ne olacağı konusunda somut bir önerimiz veya elimizde bir listemiz de yok. *Türkçe Sözlük'*ün bu konuda bir tutumu var. Aşağıda açıklayacağım bu tutum da dikkatlerden kaçmıştır. Daha doğrusu *Türkçe Sözlük'*teki bu uygulama yeterince anlatılamamış veya anlaşılammıştır. Belki de okullar *Türkçe Sözlük'*teki bu tutumu örnekleyip öğretebilse yanlış kullanımların önüne geçilebilir.

Ele aldığımız bu konu bir yüksek lisans tezi olabilecek ölçüdedir. Genç bir meslektaşımız böyle bir konuyu daha derinlemesine işleyebilir. Konu yalnızca bir ek üzerinde değil daha geniş olarak geçen yıllar içinde Türkçeleştirme çalışmalarıyla ne kazanıldığını, elde ne kaldığını, ne kaybedildiğini, nasıl bir sonuca ulaşıldığını ortaya koymak, gündeme getirmek gerekir.

Dil eğitiminde ne gibi yöntemler uygulandığı, Türkçeleştirme çalışmalarında değişen tutumların neler olduğu ele alınabilir. Böyle bir çalışma proje hâline getirilip ortaya konacak olursa birkaç cildi kapsayacak genişliktedir.

Fazla yayılmadan yalnızca *-at* eki üzerinden ana çizgileriyle durmaya devam edelim. Bu ekle yapılmış ve hâlen kullanımda olan kelimelerin bir bölümünü çalışmanın sonunda dizin olarak veriyorum. Bu örnekler gösteriyor ki onca Türkçeleştirme çalışmalarına rağmen Osmanlı Türkçesindeki kelime ve ekler günümüzde de kullanımdadır. Üstelik Doğu kökenli kelime ve ekler deyimlerde, birleşik fiillerde yer etmiş ve onlarla çeşitli türetmeler yapılmıştır. Yalnızca Arapça ekler değil, daha çok Farsçadan Türkçeye geçmiş ön ve son ekler var ve bunların geçtiği deyimlerimiz, birleşik fiillerimiz ve öteki türevlerimiz bulunmaktadır. Bunlara yabancı diye ilgisiz kalamayız.

Mezuniyet töreni sözünde kullandığımız Arapça mastar yapan *-iyet* eki ile yapılmış birçok kelime yaşıyor dilimizde. Öte yandan *-an*, *-ane*, *-ban*, *-dar*, *-dan*, *-gir*, *-kâr*, *-sar*, *-sitan*, *-var* gibi Farsça son ekleri ve *bi-*, *na-*, *ez-*, *hem-*, *der-* gibi Farsça ön ekleri veya kelimelerden ekleşmiş şekilleri burada hatırlatmak gerekir. Bunlarla yapılmış şekillerin birçoğu artık dilde kalıcı olmuştur. Yalnızca bir biçimiyle değil, yabancı kökenli bu şekiller türevleriyle dilde yer etmiştir. Eklerini de yok sayamayız.

Teminat kelimesine bakalım. *-at* çokluk ekiyle kurulmuş. Sözlüklerimizde bu kelimeye dayanan *teminat akçesi*, *teminat mektubu*, *geçici teminat*, *kat'î teminat*, *teminat senedi* biçiminde türevler var. *Tesisat* kelimesinin yanında *sihhi tesisat*, *tesisatçı* gibi terimler türetilmiş. Gene çokluk eki *-at* ile kurulmuş *teşkilat*, *beyanat* sanki yalın kelimeler imiş gibi bundan *teşkilatlanmak*, *irtibatlandırmak* fiilleri yapılmış.

-at ekiyle yapılmış kelimelerden Türkçede birçok deyim oluşmuştur. Deyimlerde yer eden *-at* ekli yabancı kökenli kelimeler korunuyor. Bunun için şu örnekleri verelim:

Beyanat verme, *irtibata geçmek*, *iltifatta bulunmak*, *tertibat almak*, *fiiliyata geçmek*, *irtibat kurmak*, *tahribata uğramak*, *ihtiyat hâline getirmek*, *teminat yatırmak*, *istirahate çekilmek* vb.

Söz konusu yapıdaki kelimelerden birleşik fiiller de türetilmiş. Bunlar için de şu örnekleri verelim:

İltifat etmek, *iltifatına mazhar olmak*, *feragat etmek*, *tertîp etmek* (düzenlemek), *müracaat etmek* (başvurmak), *tenvir etmek* (aydınlatmak) vb.

Bu arada *-at* çokluk ekiyle kurulmuş kelimelerden bazıları Türkçeleştirme çalışmaları sırasında *tenvirat* (aydınlatma), *tenzifat* (temizleme), *münderecat* (içindekiler) örneklerinde olduğu gibi Türkçe karşılıkları bulundu ve yerlerini türetilen Türkçe kelimelere bıraktı. Bazıları da *sebzevat*, *kavmiyat*, *hadisat*, *harabat*, *hayalat*, *mücazat* örneklerinde görüldüğü gibi kullanımdan düştü. *Mülahazat* kelimesiyle yapılmış *mülahazat hanesini boş bırakmak* deyimini ise artık duyulmaz oldu. Gene *şecaat* kelimesinin geçtiği ve arada bir söylenen *Şecaat arz ederken merd-i Kipti sirkatin söyler* sözü de kullanımdan düşmeye başladı. Aslında birer düşünce ürünü olan bu tür sözlerin dilden uzaklaşması anlatımı kısırlaştırmaktadır.

Bu ekle yapılmış bazı kelimeler var ki bunların üzerinde ayrıca durmak gerekir. *-at* eki Batı kökenli “bilim” anlamında Fransızca *-loji* (logie) kelimesine karşılık olarak kullanılmış ve çokluk kavramıyla bir ilgisi kalmamış, bu ekle bilim dalları adlandırılmıştır. Örneklerden birkaçı şunlardır:

Etnoloji, *patoloji*, *etnografya*, *psikoloji*, *oryantalizm*, *trigonometri* bu altı bilim dalının karşılığı *irkiyat*, *maraziyat*, *kavmiyat*, *ruhiyat*, *Şarkiyat*, *müselle-sat* idi. Günümüzde Batı kökenli biçimleri öne çıktı. *Belagat* sözünden çok, artık *retorik* kullanılmaya başlandı.

Bu ekle yapılmış *bediiyat* dalı *güzel sanatlar* diye karşılandı. *Linguistik* dalı *lisaniyat* idi, *dil bilimi* terimi günümüzde daha çok benimsendi. Asıl ilgi çekici olan *felekiyat* dalının karşılığının *gök bilimi* oluşudur. Bu ekle kurulmuş *içtimaiyat*, *ahlakiyat*, *Şarkiyat*, *nebatat* dalları *toplum bilimi*, *töre bilimi*, *Doğu bilimi*, *bitki bilimi*; ayrıca *halkiyat* dalı *halk bilimi* biçiminde adlandırıldı. Bunlar, Türkçenin lehine işleyen gelişmelerdir. *Riyaziyat*'ın karşılığı ise *matematik bilgisi* oldu.

Bunların arasında *-at* ekini taşıyan *akliyat*, *itriyat* gibi bilim dallarıyla ilgili kelimeler de var.

Bir başka gelişmeden söz etmeden geçmeyelim. *-at* ile yapılmış bir grup kelime var ki bunlar *bakliyat*, *haşerat*, *hububat*, *itriyat* gibi *tür adı* diye de adlandırılır. Ortak özellikleri bitki, hayvan gruplarına verilen adlardır.

Yeri gelmişken kökü Farsça, eki Arapça *peşinat* kelimesini de hatırlatalım.

Bunlara *-at* ekiyle yapılmış *Şarkiyat*, *Türkiyat* gibi kuruluş adlarını da ekleyelim.

Dilde *-at* eki o kadar benimsenmiş ki Türkçe kelimelere de getirilmiştir. Örnekleri *gelirat*, *varidat*, *gidişat*, *erat*, *Türkiyat*'tır.

Yukarıda *-at* ekli kelimelerle ilgili *Türkçe Sözlük*'ün bir tutumunun olduğunu yazdım ve açıklamasını sona bıraktım. Şimdi bu tutuma bakalım.

Dikkatlerden kaçmış, yeterince anlatılamamış *Türkçe Sözlük*'teki uygulama şöyledir:

Çoğu Osmanlı Türkçesinde türetilmiş *aidat, beyanat, cemaat, fecaat, fergat, hasılat, hayrat, islahat, içtihat, ifrat, ihracat, imalat, malumat, mefruşat, menfaat, meşakkat, muvafakat, neşriyat, sarfiyat, tahkikat, tahsilat, tamirat, tebligat, tedrisat, teşkilat, vuslat* gibi kelimeler *-at* çokluk ekiyle kullanılmışken *Türkçe Sözlük*'ün madde başlarında bunlara *ç.* (çokluk) kısaltması konmamış ve böylece teklik biçimler sayılmış. Anlamlandırmada, karşılık göstermede de ifade tekliktir. Buna karşılık gene aynı kaynaktan *-at* ekiyle yapılmış bir kısım kelime var ki bunlar *ç.* kısaltmasıyla çokluk bildiren kelimeler olarak işaretlenmiş. Söz konusu kelimelerden bir kısmı ise şunlardır:

afat, ameliyat, bediiyat, haşarat, hatırat, hububat, hurufat, icraat, ifşaat, istihbarat, izahat, kuyudat, küsurat, levazımat, maneviyat, maddiyat, mahlukat, mahsulat, mevcudat, mevzuat, muhasebat, mücevherat, müfredat, münakalat, mürettebat, müşkülât, nazariyat, şahsiyat, tahkimat, tahrifat, teşhizat, tedrisat, tezahürat, tezyinat, vukuat, zevat vb.

Sözlüğün baş kısmında bu konuyla ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Bizce bu durumun yorumlanması ise şöyle olabilir:

Sonu *-at* ekiyle yapılmış Arapça kökenli kelimelerin bir bölümü *menfaat* örneğinde olduğu gibi “kazanç” anlamı kazanmış ve çokluk kavramı *menfaat* kelimesinde artık kalmamış. *Senin bunda menfaatin nedir?* gibi bir cümlede *kazançların* değil, *kazancın* nedir diye soruluyor. Dolayısıyla kelime artık çokluk bir biçim değil. *ç.* (çokluk) ile işaretlenmemesinin sebebi budur.

Sözlükte önünde *ç.* kısaltması bulunan kelimelerle ilgili olarak yapılacak yorum ise *-at* ekinin hâlâ canlı olduğu, çokluk kavramının mevcut bulunduğu. Örnek olarak sözlükte *ç.* ile işaretlenmiş *mahlukat, mürettebat, izahat, zevat* kelimelerinde çokluk kavramının korunduğu bildirilmektedir. Peki, bunu nasıl anlamalı? Bu demektir ki yazıda, konuşmada titizlik gösteren biri, bunlara *-lar* (*-ler*) çokluk ekini getirmemesi gerekir. O durumda *inşaatlar durduruldu, ameliyatlar yapıldı, müfredatlarda böyle bir şey yok* cümleleri eleştiriye açıktır.

Yerinde bir gelişme var ama yazılmamış, fark edilmemiş, üzerinde durulmamıştır. Söz konusu kelimeler arasında *mahlukat* kelimesi, *yaratıklar* biçiminde gene *-lar* ekiyle türetilmiş ve çokluk kavramı korunmuştur.

Başlıca özellikleri açısından ele aldığım *-at* ekiyle kurulu bu kelimelerin zamanla teklik ifade eden kelimelere dönüşmesi dilde bir vakıadır. Uzun zamandan beri böyle bir akım başlamış ve yürümektedir. Meseleye bu yönüyle kapsamlı olarak bakılmamış; kelimeler bütünüyle masaya yatırılıp teklik anlam kazananlar, çokluk anlamı devam ettirenler birbirinden ayrılamamıştır. Kısacası konu kendi mecrasına bırakılmış, bize de “*mühimmatlar* demeyin *mühimmat* zaten çokluk ifade ediyor” demek kalmıştır.

Mümkün olduğu ölçüde daraltarak vermeye çalıştığım *-at* ekiyle ilgili kelimelerin listesi, yerden tasarruf etmek amacıyla aşağıda daha küçük harflerle sıralanmaktadır.

Taranan kelimelerin alfabetik sıradaki dizini

Kelime sonunda *ç.* kısaltması, *Türkçe Sözlük*'te kelimenin çokluk biçim olduğunu gösteriyor. Başta *ç.* kısaltması ise bizim bir uygulamamız olup kelimenin aslında çokluk bir biçimken *Türkçe Sözlük*'te teklik sayıldığına işaret ediyor. Kelimeler bu bakımdan sayıldığında çokluk biçim daha az, teklik biçim daha fazladır.

afat ç.	ç. fikriyat	ç. ifrat
ahfat ç.		ifrazat ç.
ç. ahlakîyat	ç. gazeliyat	ifşaat ç.
ç. aidat		ç. ihracat
akliyat ç.	hadisat ç.	ç. ihtilat
ameliyat ç.	ç. hafriyat	ç. iktisadiyat
ç. arziyat	ç. halkiyat	ç. iktisat
aşerat ç.	harabat ç.	ç. ilahiyat
	harekât ç.	ç. iltifat
ç. bakliyat	hasenat ç.	ç. imalat
bediiyat ç.	ç. hasılat	ç. infirat
ç. belagat	haşarat ç.	ç. inhitat
ç. beraat	hatırat ç.	ç. inkıyat
ç. beyanat	havaiyat ç.	ç. inşaat
	hayalat ç.	intihabat ç.
ç. cellat	hayrat ç.	ç. inzibat
ç. cemaat	ç. hatırat ç.	istirahat ç.
ç. cerahat	hayvanat ç.	ç. istibdat
	hasenat ç.	ç. istimdat
ecdât ç.	hezliyat ç.	ç. istihbarat
edavat ç.	hezliyat ç.	ç. istirdat
efrat ç.	hissiyat ç.	ç. istitrat
erat ç.	hububat ç.	itaat ç.
evveliyat ç.	hurufat ç.	ç. ithalat
		ç. itikat
ç. fecaat	ç. ırkiyat	ç. itiyat
ç. felekiyat	ç. ıslahat	ç. ittihat
ç. feragat	icraat ç.	izahat ç.
ç. fesahat	ç. içtihat	
fiiliyat ç.	ç. içtimaiyat	

ç. kavmiyat
kitaat ç.
kuyudat ç.
ç. külliyat
küsürat ç.

levazımat ç.
ç. lisaniyat

maddiyat ç.
mahkûkât ç.
mahlukat ç.
ç. mahrukut
mahsulat ç.
mahsulat ç.
ç. malumat
mamulat ç.
ç. mamulat
mamulat ç.
maneviyat ç.
maruzat
ç. matbuat
ç. mazarrat
ç. mefruşat
meçhulat ç.
ç. menfaat
ç. menhiyat
meskûkât ç.
ç. meşakkat
ç. meşihat
ç. meşrubat
ç. meşruhat
mevcudat ç.
mevzuat ç.
muamelat ç.
mucizat ç.
muhacemat ç.
muhasebat ç.
muhassenat ç.
muhteviyat ç.
mukarrerat ç.
müstahzarat ç.
ç. mücazat
mücevherat ç.
müdevvenat ç.
müellefat ç.
müfredat ç.
mühimmat ç.
müktesebat ç.
mülahazat ç.
ç. münacat
münakalat ç.

ç. münasebat
münderecat ç.
ç. münşeât
müntahabat ç.
ç. müracaat
mürettebat ç.
müsakkafat ç.
ç. müsellesat
müskirat ç.
müşkûlat ç.
müştemilat ç.
müzakerat ç.
ç. müzahrefat

nadirat ç.
ç. nakarat
ç. nasihat
nakliyat ç.
nazariyat ç.
nebatat ç.
ç. neşriyat

ç. peşinat

ç. rikkat
ç. riyaziyat
ç. ruhiyat
rüsumat ç.

ç. sadakat
safahat ç.
sakatat ç.
salavat ç.
ç. sarahat
ç. sarfiyat
sebzevat ç.
ç. sevkıyat
ç. seyahat

şahsiyat ç.
ç. Şarkiyat
ç. şecaat
ç. şenaat

taallukat ç.
ç. tabaat
-tabakat- P
ç. tadat
tadilat ç.
ç. tafsilat
tahdidat ç.
ç. tahkikat

tahkimat ç.
ç. tahrıbat
ç. tahrifat
tahrıkât
tahrirat ç.
ç. tahsilat
ç. tahsisat
tahvilat ç.
taksimat ç.
ç. talimat
ç. tamirat
ç. tarikat
ç. tatbikat
ç. tanzimat
ç. tazminat
ç. tebligat
teçhizat ç.
ç. tedrisat
ç. teferruat
tefrişat ç.
ç. telefat
tembihat ç.
ç. teminat
tenkısat ç.
tensikat ç.
ç. tenvirat
ç. tenzilat
tertibat ç.
tesisat ç.
teslimat ç.
ç. teşkilat
ç. teşrifat
tetkikat ç.
tezahûrat ç.
ç. tezvırat
tezyinat ç.
ç. tuluat
ç. Türkiyat
varıdat ç.

vukuat ç.
ç. vuslat
ç. zanaat
zayıat ç.
ç. zerzevat
ç. zevat ç.
ç. ziraat
zuhurat ç.